

4.1 ПОЛЕТА ЗА ТЪРСЕНЕ

В горната част на прозореца на търсача са изписани полетата за търсене, по които може да се търсят библиографски записи. Когато прозорецът за търсене се увеличи до неговия пълен размер, може да се видят осем полета за търсене. За да се увеличи прозореца, стрелката на мишката се поставя върху долния контур на горната част на прозореца, натиска се левият бутон и се плъзга контурът надолу.

Вместо предефинираните може да се изберат други полета за търсене от падащия списък. Може да се промени всяко поле или всички полета за търсене в прозореца.

Полетата за търсене може да се пренареждат (ако не са въведени параметри за търсене). Може да се променя и последователността на полетата за търсене (ако не са въведени параметри за търсене). Ако се кликне върху бутона **Съхрани запитването**, след затварянето на търсача последователността се запазва, докато отново не се промени и съхрани. Подреждането на последователността на полетата за търсене е свързано с потребителското име.

Морфологично пресичане на запитване

Повечето от полетата за търсене се индексират *по израз*, затова информационното запитване трябва да се въвежда изцяло или да се съкращава със символа "*". Морфологичното пресичане на отделни думи може да се прилага в началото, в средата и в края на думата със символите "%" или "*". Символът "%" заменя един знак (в един низ може да има няколко символа "%"), а символът "*" заменя низ от знаци.

Пример:

Под "Заглавие", въведете напр., *French po**.

Резултатът от търсенето са записи, които съдържат в заглавието думи, започващи с *French po* (напр., *French poetry*, *French policy*, и др.).

Търсене по няколко полета за търсене

Параметрите за търсене може да се комбинират помежду си като се въвеждат в отделни полета за търсене.

- Логическият оператор "AND" се прилага между *различни* полета за търсене.

Пример:

Под "Автор – име на лице" въведете *Hesse, Hermann**, а под "Заглавие" - *Steppenwolf*.

Резултатът от търсенето са записи за произведения с автор *Hermann Hesse* и заглавие *Steppenwolf*.

- Логическата операция "OR" се прилага между едни и същи полета за търсене (две или повече), с изключение на ключовите думи, при които между едни и същи полета за търсене се прилага логическият оператор "AND".

Пример:

Под "Място на издаване" въведете *New York*, а под повтореното поле за търсене "Място на издаване" въведете *Berlin*.

Резултатът от търсенето са записи за произведения издадени в *New York* или в *Berlin*.

Пример:

Под "Ключови думи" въведете *school*, а под повтореното поле за търсене "Ключови думи" въведете *librarianship*.

Резултатът от търсенето са записи за произведения съдържащи и двете ключови думи.

- Полето за търсене „Сложно търсене” може да се комбинира само с поле за търсене „Ограничаване” или „Сканиране”.

Забележка:

*Ако полето за търсене „Сложно търсене” се комбинира с друго поле за търсене, напр., „Автор – име на лице”, „Заглавие” и др., след като кликнете върху бутона **Намери**, запитването се изтрива и търсенето се извършва само по полетата, въведени в „Сложно търсене”.*

Търсене по "Автор – име на лице"

- Имената на лица в полетата за авторство на библиографските бази данни обикновено са инвертирани, което означава, че фамилното име е на първо място, последвано от запетайка, интервал и едно или повече собствени имена. При търсене по автор – име на лице това трябва да се има предвид.

Пример:

Под "Автор – име на лице" въведете *Bartol, Vladimir*.

Резултатът от търсенето са записи, които съдържат формата на собственото и фамилното име *Vladimir Bartol* в полето за авторство.

- За да се идентифицират и разграничават авторите, към имената им се добавят години на раждане и смърт и друга допълнителна информация. Затова се препоръчва в края на запитването в полето за търсене да се добавя звездичка (*) (напр., **Фамилно име, Лично име***).

Пример:

Под "Автор – име на лице" въведете *Newton, Isaac**.

Резултатът от търсенето са записи, при които в полето за авторство има следните форми на името: *Newton, Isaac, Newton, Isaac, sir* или *Newton, Isaac, sir, 1642-1727*.

- Имената на лица може да фигурират и в полетата за предметни рубрики, за които се прилагат същите правила.

Пример:

Под "Предметни рубрики" въведете *Gandhi, Mahatma**.

Резултатът от търсенето са записи, при които предметната рубрика фигурира в полето за имена на лица с формите на името: *Gandhi, Mahatma* или *Gandhi, Mahatma, 1869-1948*.

Търсене по "Заглавие"

При търсене по заглавие може да се пропускат определителните и неопределителните членове (или други думи, които не се вземат предвид при сортиране), които в записите се заграждат със знаците NSB/NSE .

Пример:

Под "Заглавие" въведете *Schule**.

Резултатът от търсенето са записи, които в полето за заглавие съдържат формите на заглавието *Die Schule*.

Търсене по "Език"

За търсене на кодирани библиографски данни (напр., език, библиографско ниво, търсене по УДК) се използват кодови таблици в отделен прозорец.

Процедура

1. Кликва се върху иконата , която се намира до полетата за въвеждане на параметри за търсене.
2. Избира се подходящата стойност от таблицата както следва:
  - посочва се с стрелката на мишката и се кликва върху нея
  - избира се с клавишите за позициониране (<нагоре>, <надолу>, <Home>, <End>, <PgUp>, <Pg Dn>)
  - търси се с бутоните **Намери** и **Намери всички**

Когато се търси стойност от кодовата таблица, се кликва върху бутона **Намери** и в прозореца за въвеждане на термин за търсене се въвежда желаната стойност. Достатъчно е да се въведе само част от стойността, която се търси, без да се използва знака за отсичане „*“, тъй като програмата търси точно изписана поредица от знаци.

Когато първата намерена стойност в кодовата таблица не е подходяща, с кликане върху бутона **Намери всички** се търсят всички следващи стойности.

3. Кликва се върху бутона **ОК** или се натиска **табулатора** или <Enter>.

Избраната стойност се пренася в полето преди иконата за показване на кодовата таблица.

Полезен съвет:

Най-бързо се избира стойност от кодовата таблица като се постави върху нея стрелката на мишката и се кликне два пъти.

Опции

Кодирани данни може да се въвеждат в поле за въвеждане на параметри за търсене и ръчно. За да се активира полето, се кликва върху иконата

. В полето се въвежда кодът, а не значението му.

Пример:

Ако се търсят записите за произведения на Франц Кафка на английски език, под „Автор – име на лице” се въвежда *Kafka, Franz** и от кодовата таблица под „Език” се избира "eng" – *английски*.

Търсене по "Година на публикуване"

В полето за търсене "Година на публикуване" може да се търси по годината на публикуване или по по-дълъг период. Когато се търси по определена година, тя се въвежда под „От” или под „До”. След кликане върху бутона **Намери**, въведеният параметър автоматично се копира в другото поле за търсене – „До” или „От”. Ако се търси по период от време, под „От” се въвежда първата година от периода, а под „До” – втората

Пример:

Под "Година на публикуване" въведете. 2008 под "От" и 2010 под "До".

Резултатът от търсенето са записи за произведения, публикувани между 2008 и 2010 г.

Търсене по "ISBN"

При търсена по ISBN, не е необходимо да се въвеждат тирета.

Пример:

Под "ISBN" въведете 9616162861.

Резултатът от търсенето са записи с ISBN 961-6162-86-1.

Търсене по "Ключови думи"

В полето за търсене „Ключови думи“ е възможно търсене *по дума* по всички полета и подполета, които са индексирани като основен индекс (виж Приложение *A.1*). Като информационно запитване може да се въведе една или повече думи, между които при търсенето се извършва логическата операция „AND“.

Пример:

Когато се търсят публикации, в които се говори за библиотекознание и наука, при „Ключови думи“ се въвеждат двата термина за търсене *библиотекознание наука*.

Диакритични и други знаци

При въвеждане на параметри за търсене, които съдържат диакритични и други знаци, може да се използва прозорецът **Набор знаци в COBISS** (виж глава *7.3.1.1*). Прозорецът се отваря с натискане на комбинацията от клавиши <Ctrl> + <S>.

Записите, които съдържат č, š, ž, ć и đ могат да се намират по два начина. Параметрите за търсене може да се въвеждат с всички изброени по-горе диакритични знаци или само с основните знаци, използването или пропускането на знаците č, š, ž, ć и đ трябва да се прилага последователно. Всички други диакритични знаци не са индексирани (може да се въвеждат изцяло, частично или изобщо да не се въвеждат).

Пример:

Ако въведете *Muller** под "Автор – име на лице", търсенето ще открие автори с фамилни имена *Muller* и *Müller*.

По-долу са описани специалните функции за търсене, напр., ограничаване, сложно търсене и сканиране.

4.1.1 Ограничаване на търсенето

Едно от полетата за търсене, което позволява да се ограничава търсенето по вид на материала или азбука е „Ограничаване“. И двата вида данни са кодирани и затова може да се избират в отделни прозорци.

Предварително условие

Трябва да бъде попълнено поне едно поле за търсене.

Процедура

1. В полето за търсене „Ограничаване“ се кликва върху иконата .

Отваря се прозорецът **Ограничаване**, в който от списъка се избира подходящата стойност, по която желаем да ограничим търсенето.

Полезен съвет:

Когато желаем да ограничим търсенето едновременно по вид на материала и по азбука, вторият критерий за ограничаване се изписва или избира в ново поле за търсене „Ограничаване“.

Пример:

Ако се търсят всички статии, които е написал Mitja Novak през 2005 година, при „Автор – име на лице“ се изписва *Novak, Mitja**, при „Година на публикуване“ – *2005*, а при „Ограничаване“ от кодовата таблица се избира вида на материала *ART*.

4.1.2 Сложно търсене

Със сложното търсене може да се търси по всички индексирани полета и подполета в библиографските записи.

Информационното запитване се въвежда в полето за търсене „Сложно търсене“. То се съставя с помощта на:

- термини за търсене, към които се добавят префикси или суфикси
- логическите оператори OR, AND и NOT и контекстовия оператор NEAR които свързват термините за търсене

Процедура

1. Когато се търси с помощта на префикси за търсене, се въвежда префиксът, а след него знак за равенство и термина за търсене.

Информационното запитване се въвежда в следната форма:

< префикс >=<термин за търсене>

или

< префикс >=< термин за търсене > <оператор> <префикс>=< термин за търсене > и т.н.

2. Когато се търси с помощта на суфикси за търсене, първо се въвежда терминът за търсене, а след него коса черта и суфикса.

Информационното запитване се въвежда в следната форма:

< термин за търсене >/<суфикс>

или

< термин за търсене >/<суфикс> <оператор> < термин за търсене >/< суфикс > и т.н.

3. Съставянето на параметри за търсене може да се подпомогне с функцията **преглед на термините** (виж глава 4.2).
4. За да се прегледа списъкът на всички префикси и суфикси за търсене и списъкът на суфиксите за ограничаване, се кликва върху бутона **Индекси за търсене**.

Отваря се прозорецът **Префикси и суфикси за търсене**, в който се изписва списък на префиксите и суфиксите, тяхното значение и примери за търсене.

Списък на всички индекси за търсене, които се използват в библиографските бази данни се намира в Приложението А.1.

Пример:

Под "Сложно търсене " въведете *CL= Penguin Classics AND AU=Austen**

Така се търсят публикации, чийто автор е *Jane Austen* и са издадени в серията *Penguin Classics*.

Полезен съвет:

Когато се търси по ключови думи може да се пропуснат префикса (KW=) или суфикса за търсене (/KW).

Забележка:

Когато се търси по няколко ключови думи едновременно, автоматично се използва операторът AND. Останалите логически и контекстови оператори трябва да се въвеждат ръчно.

Забележка:

*Когато наред с полето за търсене „Сложно търсене” е попълнено и някое от другите полета за търсене (с изключение на полетата „Сканиране” или „Ограничаване”), след кликване върху бутона **Намери**, другите полета се изтриват и не се вземат предвид при търсенето.*

- Последователност на изпълнение на логическите операции:
  - кръгла скоба
  - контекстови оператори
  - NOT
  - AND
  - OR
- Употреба на кръгли скоби
С поставяне на кръгли скоби на подходящите места, може да се промени последователността на изпълнение на отделни операции на търсенето.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *((океан OR въздух) AND замърс*) NOT реки*

По този начин се търсят записи, в които са включени термините за търсене *замърс* океан* или *въздух*, но не *реки*. Софтуерът търси първо термините за търсене, които са заградени в скоби.

- Употреба на кавички

Когато в термините за търсене се използват знаците "(" , ")", "=", "/" или логическите оператори (AND, OR, NOT), терминът за търсене трябва да се изписва в кавички.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете. *TI="наука и техника*" and PP=оксфорд**

По този начин се търсят записи, които в заглавието съдържат термина за търсене *наука и техника*, а в място на издаване термина *оксфорд*. Първият термин за търсене трябва да се изпише в кавички, тъй като съдържа запазената дума "and".

- Морфологично пресичане на термин за търсене

Термин за търсене може да се пресече морфологично в началото, в средата и в края с помощта на знаците "%" или "*". Знакът "%" замества един знак (в един низ може да има няколко знака "%"), а знакът "*" замества всеки низ от знаци.

4.1.2.1 Логически оператори

Логическите оператори може да се използват за допълнително ограничаване или разширяване на търсенето. Логическите оператори трябва да се използват на английски.

- Логически оператор AND

Резултат от търсенето са записите, които съдържат **и двата** термина или **всички** термини, свързани с оператора AND.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *планински AND водачи*

Така, с помощта на ключови думи се откриват записите, които съдържат термините за търсене *планински* и *водачи*. Същите резултати се получават, ако се въведат двете думи, отделени с интервал, без оператор т.е. *планински водачи*.

- Логически оператор OR

Резултат от търсенето са записи, които съдържат **поне един** от посочените термини за търсене.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *CO=(cze OR svk)*

Резултатът от търсенето са записи за публикации, издадени в *Чешката република* или *Словакия*.

- NOT – логическо отрицание

Резултат от търсенето са записи, които съдържат първия термин, **но не съдържат** термина, който следва оператора NOT.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *журналистика NOT телевиз**

Резултатът от търсенето са записи, които съдържат термина *журналистика*, но не съдържат термина *телевиз**.

4.1.2.2 Контекстови оператори (оператори за близост)

Контекстовите оператори означават относителна близост между термини за търсене. Те трябва да бъдат на английски. Използват се за търсене на данни от основния индекс (виж Приложение А.1.1).

- (N) – NEAR

Операторът NEAR изисква в записа да се намират и двата термина за търсене, независимо от тяхната последователност

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *rudolf (N) maister*

Резултатът от търсенето са записи, които съдържат изразите *Rudolf Maister* или *Maister Rudolf*.

Операторът (nN) изисква, в записа да се намират и двата термина за търсене, но между тях да има не повече от "n" думи.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *cost (1N) benefit*

Резултатът от търсенето са записи, които съдържат *cost to benefit*, *benefit to cost*, *cost-benefit*, *cost/benefit*, etc.

Забележка:

Операторът NEAR не се употребява в комбинация с морфологично пресичане вляво.

4.1.2.3 Търсене по обхват

Този начин най-често се използва за търсене по хронологичен период или по други цифрови данни.

Процедура

1. По обхват се търси като първо се въведе по-ниската стойност, последвана от двоеточие, а след това – по-високата стойност.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *PY=2000:2005*

Резултатът от търсенето са всички публикации, които са издадени между *2000* и *2005*.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *DA=20080105:20080505*

Резултатът от търсенето са всички публикации, които са инвентирани между *5. 1. 2008* и *5. 5. 2008*.

Забележка:

При прекалено голям обхват търсенето по обхват може да продължи повече.

4.1.2.4 Ограничаване при сложно търсене

В "Сложно търсене" търсенето може да се ограничава по:

- година на публикуване
- вид на библиографския ресурс
- азбука

Процедура

Ограничаване по година на публикуване

1. Търсенето се ограничава по година на публикуване като се въведе термин за търсене, последван от коса черта и година или период от години (от – до).

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *библиотекознание/2002*

Търсенето открива записи, които съдържат ключовата дума *библиотекознание* и годината на публикуване *2002*.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *библиотекознание/1994:2003*

Резултатът от търсенето са записи, които съдържат ключовата дума *библиотекознание* и годините на публикуване между *1994* и *2003*.

Процедура

Ограничаване по вид на библиографския ресурс или азбука

1. Търсенето се ограничава по вид на библиографския ресурс или азбука като се въведе термин за търсене, последван от коса черта и суфикс за ограничаване.

Суфикси за ограничаване по вид на библиографския ресурс:

- /MON – монографии
Попаденията се ограничават до записи за монографии (001с = "m").
- /SER – периодични издания
Попаденията се ограничават до записи за периодични издания (001с = "s").
- /ART – статии и други съставни части
Попаденията се ограничават до записи за статии и други съставни части (001с = "a").
- /BMA – книжни материали
Попаденията се ограничават до записи за книжни материали (001b = "a" и няма 130a).
- /NOMON
Попаденията не включват записи за монографии.
- /NOSER
Попаденията не включват записи за периодични издания.
- /NOART
Попаденията не включват записи за статии и други съставни части.
- /NBM
Попаденията не включват записи за книжни материали.

Полезен съвет:

Суфиксите за ограничаване се показват като се кликне върху бутона **Индекси за търсене**.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *FR=ltd/MON* или *FR=ltd/SER*

Резултатът от търсенето са записи за текстови електронни монографии или периодични издания.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *(вино OR лозарст*)/SER*

Резултатът от търсенето са записи за периодични издания, които съдържат ключовите думи *вино* или *лозарство*.

Суфикси за ограничаване по азбука:

- /LAT
Търсенето открива записи за документи на латиница (100l = "ba").
- /CIR

Търсенето открива записи за документи на кирилица (1001 = "с*" or 1001 = "ос").

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *Нов (W) Завет/CIR*

Резултатът от търсенето са записи, които съдържат ключовата дума *Нов Завет* в посочената последователност на термините и са на *кирилица*.

4.1.3 Търсене по неиндексирани данни (сканиране)

Сканирането е предназначено за ограничаване на търсенето в други полета за търсене. По този начин може да се търси и по неиндексирани полета и подполета и стойности на индикатори или да се провери за наличие на определено подполе или индикатор в библиографския запис.

Сканирането в COBIB не може да се извърши, ако броят на попаденията от параметрите за търсене, въведени в други полета за търсене, е повече от 5.000. Това ограничение не се прилага, когато процедурата за сканиране се използва в локална база данни.

Предварително условие

Процедура

Трябва да бъде попълнено поне едно поле за търсене.

1. В "Сканиране" се въвежда означението на полето, подполето или индикатора, знак за равенство и терминът за търсене. Повече параметри за търсене може да се свържат с помощта на логически оператори. Може да се използва логическият оператор AND (трябва да се въведе знак "&"), логическият оператор OR (трябва да се въведе знак "&OR") или логическото отрицание (трябва да се въведе знак "&NOT").

2. Запитването се въвежда в следните форми:

<означение на полето><означение на подполето или индикатора>=<термин за търсене>

или

<означение на полето><означение на подполето или индикатора>=<термин за търсене> & <означение на полето><означение на подполето или индикатора>= <термин за търсене>...

или

<означение на полето><означение на подполето или индикатора>=<термин за търсене>&NOT <означение на полето><означение на подполето или индикатора>= <термин за търсене>...

или

<означение на полето><означение на подполето или индикатора>=<термин за търсене>&OR <означение на полето><означение на подполето или индикатора>= <термин за търсене>...

При сканирането термините за търсене може да се отсичат в началото, средата или края със знаците "%" или "*":

- знакът % – замества един знак (в един низ може да има повече знаци "%")
- знакът "*" замества произволна поредица от знаци

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *PY=2008/mon and LA=scc*, а под „Сканиране” въведете *105f=g & 200ind1=0*

Така се търсят записи за *монографии*, публикувани на *сръбски* през *2008* г. и съдържащи кода *"g"* – *поезия* в подполето *105f* – *Код за жанр* и индикаторът *1* в полето *200* – *Заглавие и сведение за отговорност* има стойност *0* – *Заглавието не точка за достъп*.

Пример:

Под "Сложно търсене" въведете *TD=2.30:2.32 and PY=2007*, а под „Сканиране” въведете *101d=* &NOT 101d=eng*

Така се търсят записи за *материали от конференции* с кодове за типология *"2.30"*, *"2.31"* или *"2.32"*, въведени в подполето *001t* – *Типология на документа/произведението* и резюмета на всички езици (*101d* – *Език на резюмето*), с изключение на английски.

Пример:

Под „Сканиране” въведете *215a=%%%%* p.

Така се търсят записи, при които в подполето *215a* – *Специфично означение за материал* петата позиция е празна, последвана от буквата "с." т.е. записи, които съдържат данни за брой на страниците по-голям от 1000, съответно всичките четири позиции в подполе *215a* са попълнени (напр. [24] с.) .

При въвеждането на запитвания в поле "Сканиране" знаците за включване или за изключване на командите LaTeX и знака NSB/NSE не се въвеждат.